

Iekšzemes kopprodukta revīzija 2023. gadā

2023. gada 29. septembrī Centrālā statistikas pārvalde (CSP) publicēja revidētas nacionālo kontu laikrindas, sākot ar datiem par 2018. gadu.

Ir veiktas šādas revīzijas:

1. revīzijas, kas saistītas ar vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda datu korekcijām. Tās skāra atsevišķus IKP agregātus, bez ietekmes uz kopējo IKP novērtējumu (izmaiņas datiem no 2011. gada);
2. revīzija, kas saistīta ar IKP iepriekšējā gada cenās aprēķina metožu maiņu (pilnīgu pāreju uz divkāršās deflācijas metodi attiecībā uz bruto pievienoto vērtību) kā arī atsevišķiem uzlabojumiem iepriekšējā gada cenu aprēķinos (izmaiņas sākot ar 2019. gada datiem tiem gadiem, kas balstīti uz gada datu avotiem);
3. ikgadējās rutīnas revīzijas¹, kas saistītas ar 2021. gada aprēķinu, balstoties uz gada datu avotiem, kā arī piedāvājuma – izlietojuma tabulu rezultātu integrācija datos (izmaiņas 2019. un 2020. gada datiem).

Ņemot vērā visas šīs revīzijas, gada IKP faktiskajās cenās mainījās četriem gadiem: -0,3 % 2019. gadam, -0,5 % 2020. gadam, -0,8 % 2021. gadam un -0,5 % 2022. gadam (skat. 1. tabulu). 2018. gadam tika novērstas nelielas neprecizitātes, izmaiņu apjoms ir zem 0,0 % robežas.

1. tabula. IKP faktiskajās cenās pirms un pēc revīzijas 2018. – 2022. gadā, miljonus EUR

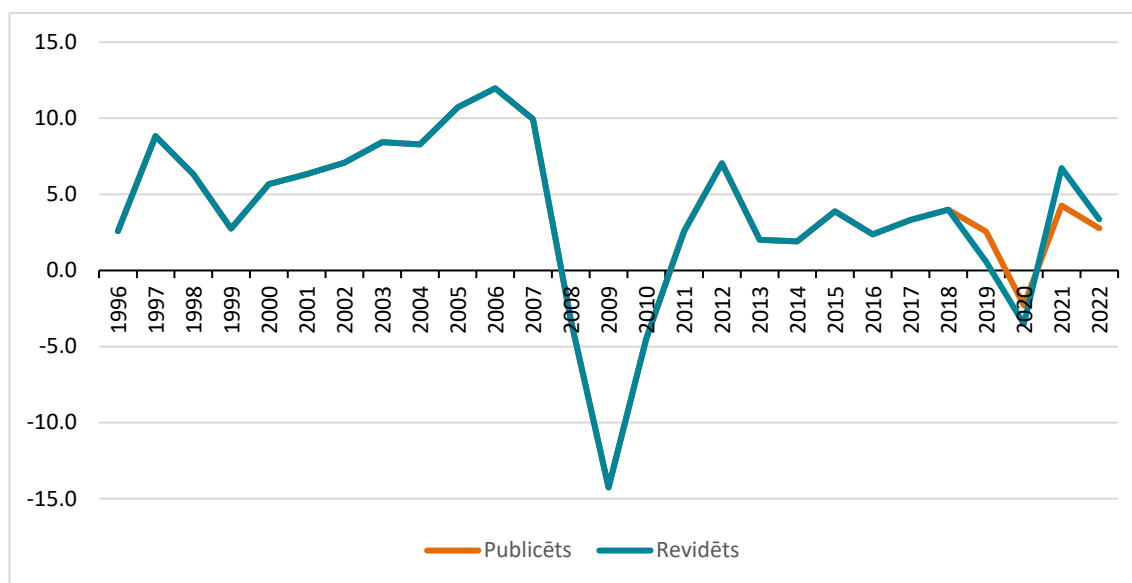
Gads	Pirms revīzijas	Pēc revīzijas	Starpība	Starpība, %
2018	29 153,6	29 153,6	+0,0	+0,0
2019	30 678,6	30 572,9	-105,8	-0,3
2020	30 265,1	30 109,5	-155,6	-0,5
2021	33 616,5	33 348,9	-267,6	-0,8
2022	39 062,5	38 870,0	-192,5	-0,5

2021. gada sākotnējais novērtējums no ceturkšņa datu avotiem tika revidēts, izmantojot novērtējumu no gada datu avotiem. Gada IKP agregāti faktiskajās cenās tiek aprēķināti un sabalansēti piedāvājuma-izlietojuma tabulu ietvarā. Un sākot ar šī gada datu revīziju IKP agregāti arī iepriekšējā gada cenās tiek aprēķināti un sabalansēti piedāvājuma-izlietojuma tabulu ietvarā, kas nodrošina (un turpmāk nodrošinās) to, ka ražošanas IKP iepriekšējā gada cenās gada loka dati tiek aprēķināti pielietojot divkāršās deflācijas metodi.

Gada IKP izaugsme salīdzināmajās cenās no 2018. – 2022. gadam mainījās no -2,0 līdz +2,5 procentpunktiem (skat. 1. attēlu un 2. tabulu.).

¹ Var tikt precizēti pēdējo četru gadu IKP novērtējumi.

1. attēls. IKP izmaiņas salīdzināmajās cenās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pirms un pēc revīzijas 1996. – 2022. gadā, %

2. tabula. IKP izmaiņas salīdzināmajās cenās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pirms un pēc revīzijas 2018. – 2022. gadā

Gads	2018	2019	2020	2021	2022
Pirms revīzijas, %	+4,0	+2,6	-2,3	+4,3	+2,8
Pēc revīzijas, %	+4,0	+0,6	-3,5	+6,7	+3,4
Starpība, procentpunktos	+0,0	-2,0	-1,2	+2,5	+0,6

1. Revīzijas, kas saistītas ar vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda datu korekcijām.

Ņemot vērā Eiropas Savienības statistikas biroja *Eurostat* ieteikumus attiecībā uz vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda aprēķiniem, tika veiktas sekojošas datu korekcijas:

- 1) Korekcijas, kas saistītas ar Rīgas valstspilsētas pašvaldības derivatīvu un AS “Latvenergo” atsevišķu darījumu klasificēšanas un uzskaites nacionālajos kontos pārskatīšanu. Izmaiņas skāra vispārējās valdības sektora (S.13) izlaidi (P.1), starppatēriņa (P.2) un citu ražošanas subsīdiu (D.39) novērtējumu nacionālajos kontos. Šo datu revīzija neietekmēja IKP kopējo rezultātu.
- 2) Korekcijas, kuru rezultātā tika izslēgtas pirms tam no nefinanšu sabiedrību sektora (S.11) transporta nozares uz vispārējās valdības sektoru (S.13) pārklassificēto valsts un pašvaldību kapitālsabiedrībām attiecinātās citas ražošanas subsīdijas (D.39) un ar šo kapitālsabiedrību darbību saistītie sociālie pārvedumi natūrā (D.632), tā labojot 2020. gadā veiktajā datu revīzijā pielietotās metodoloģijas nepilnības. Izslēdzot valdības sektora sociālos pārvedumus natūrā, IKP no izlietojuma aspekta tika samazināti valdības galapatēriņa izdevumi (P.3 S.13). Savukārt, IKP no ienākuma aspekta tika izslēgtas citas ražošanas subsīdijas (D.39). Ņemot vērā to, ka IKP no ražošanas puses rezultātu šīs korekcijas neietekmēja, katram no iepriekš minētajiem IKP aspektiem tika veikta neitralizējoša pretkorekcija kādā citā attiecīgā IKP aspekta rādītājā – tika palielināti mājāsaimniecību galapatēriņa izdevumi (P.3 S.14) un krājumu pārmaiņas (P.52), kā arī tika samazināts bruto pamatdarbības pārpalikums (B.2g).

3. tabula. Vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda datu korekciju ietekme uz IKP rādītājiem 2011. – 2020. gadā, faktiskajās cenās, miljonus EUR

Rādītājs	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Izlaide (P.1)	-	-	-	+11,4	+11,5	+11,6	+11,7	+11,8	+11,9	+12,0
Starppatēriņš (P.2)	-	-	-	+11,4	+11,5	+11,6	+11,7	+11,8	+11,9	+12,0
Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi (P.3 S.14)	+24,8	+28,7	+34,1	+31,1	+47,5	+60,7	+62,8	+67,0	+69,3	+41,8
Vispārējās valdības galapatēriņa izdevumi (P.3 S.13)	-35,5	-41,0	-48,7	-33,0	-70,6	-75,1	-78,0	-83,9	-87,1	-47,7
Krājumu pārmaiņas (P.52)	+10,6	+12,3	+14,6	+13,3	+34,6	+26,0	+26,9	+28,7	+29,7	+17,9
Preču un pakalpojumu imports (P.7)	-	-	-	+11,4	+11,5	+11,6	+11,7	+11,8	+11,9	+12,0
Bruto ienesa un bruto jauktais ienākums (B.2g+B.3g)	-4,3	-47,5	-43,5	-55,1	-13,1	-8,8	-13,4	-8,7	-10,9	-53,0
Subsīdijas (D.3)	-4,3	-47,5	-43,5	-55,1	-13,1	-8,8	-13,4	-8,7	-10,9	-53,0
Iekšzemes kopprodukts	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

2. Revīzija, kas saistīta ar IKP iepriekšējā gada cenās aprēķina metožu maiņu (pilnīgu pāreju uz divkāršās deflācijas metodi attiecībā uz bruto pievienoto vērtību) un arī atsevišķiem uzlabojumiem iepriekšējā gada cenu aprēķinos.

Atbilstoši EKS 2010² 10. nodaļas “Cenu un apjoma mēri” § 10.31 – 10.33 bruto pievienotās vērtības aprēķinu iepriekšējā gada cenās var veikt pēc divām metodēm (tas atkarīgs no pieejamajiem datu avotiem):

- divkāršā deflācija, kur izlaide un starppatēriņš tiek deflēti atsevišķi un bruto pievienotā vērtība tiek iegūta kā abu rādītāju starpība (ieteicamākā metode);
- viena rādītāja deflācija, kur bruto pievienotā vērtība tiek deflēta ar izlaides cenu indeksiem (alternatīvā metode, ja nav iespējams veikt divkāršo deflāciju).

Sākot ar šī gada revīziju, bruto pievienotās vērtības aprēķinā iepriekšējā gada cenās no gada datu avotiem ir veikta pilnīga pāreja uz divkāršo deflācijas metodi, kas ir ieteicamākā metode atbilstoši EKS 2010. Izmaiņas IKP datus veiktas sākot ar 2019. gada datiem (sākot ar gadu, kuram bija sagatavotas atjauninātas piedāvājuma-izlietojuma tabulas iepriekšējā gada cenās).

Divkāršās deflācijas un viena rādītāja deflācijas nozaru bruto pievienotās vērtības rezultāts iepriekšējā gada cenās atšķiras gadījumos, ja izejvielu cenas pieaug ar atšķirīgu ātrumu salīdzinot ar izlaides cenu pieaugumu, ko ir ļoti būtiski ņemt vērā uz aprēķiniem gadiem, kad ekonomikā vērojama augsta inflācija.

Divkāršo deflāciju ir iespējams ieviest tikai tad, ja IKP aprēķini iepriekšējā gada cenās tiek aprēķināti

² Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 549/2013 (2013. gada 21. maijs) par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu A pielikums

piedāvājuma-izlietojuma tabulu ietvarā.

Divkārsās deflācijas pamatā ir princips, ka izlaide un starppatēriņš tiek deflēti atsevišķi un pievienotā vērtība tiek aprēķināta kā abu šo rādītāju saldo. Turklāt, atbilstoši divkārsās deflācijas principam, izlaide un starppatēriņš tiek deflēti produktu līmenī, kas nozīmē, ka katras nozares izlaide un starppatēriņš iepriekšējā gada cenās veidojas kā produktu summa (izlaides gadījumā - nozares saražoto produktu summa, starppatēriņa gadījumā - nozarē ražošanai izlietoto produktu summa, piemēram, ražošanas vajadzībām patērētā elektrība, degviela).

Tāpat arī jāpiemin, ka tirgus izlaide (P.11) tiek deflēta atsevišķi vietējam tirgum un atsevišķi eksportam, t.i., tirgus izlaides gala cenu indekss veidojas kā rezultāts no atsevišķi nodeflētajiem tirgiem. Ja nav pieejams kāds no cenu indeksiem, tad tiek pielietots kopējais cenu indekss, t.i., abiem tirgiem vienāds. Savukārt, starppatēriņa gadījumā importētie produkti tiek deflēti ar importa cenu indeksiem, bet vietējā tirgū saražotie produkti, kas izlietoti starppatēriņā, ar izlaides cenu indeksiem. Turklāt, deflācija notiek bāzes cenās. Lai iegūtu starppatēriņu pircēju cenās, tiek pieskaitīti produktu nodokļi mīnus produktu subsīdijas, tirdzniecības un transporta uzcenojums, kas arī ir aprēķināti iepriekšējā gada cenās.

Tirdzniecības uzcenojums iepriekšējā gada cenās (galvenā tirdzniecības nozaru izlaides sastāvdaļa) piedāvājuma-izlietojuma tabulu ietvarā tiek rēķināts pēc principa, ka uzcenojuma apjoma izmaiņas seko pārdoto preču apjoma izmaiņām, t.i., tirdzniecības uzcenojums netiek deflēts tieši, kas nozīmē, ka tirdzniecības uzcenojuma cenu indekss tiek iegūts netiešā veidā caur aprēķinu piedāvājuma-izlietojuma tabulu ietvarā.

Līdzīgs princips tiek piemērots arī ar transporta uzcenojuma aprēķinam iepriekšējā gada cenās (daļa no transporta nozaru izlaides), kur tiek pieņemts, ka transporta uzcenojuma apjoma izmaiņas seko pārvadāto preču apjoma izmaiņām.

Tāpat arī tāda produktu nodokļa kā pievienotās vērtības nodoklis aprēķinam iepriekšējā gada cenās tiek pielietots līdzīgs princips – nodokļa apjoma izmaiņas seko ar nodokli aplikto produktu apjoma izmaiņām. Tādā veidā tiek nodrošināts, ka nodokļu likmes maiņa, nodokļa iekasētības izmaiņas un nodokļu galapatērētāju sastāva izmaiņas tiek attiecinātas uz nodokļa cenas izmaiņu.

Ņemot vērā Eurostat rokasgrāmatas par cenu un apjomu mērīšanu nacionālos kontos (*Handbook on prices and volume measures in national accounts*³) metodiku, papildus iepriekš uzskaitītajām izmaiņām, tika uzlaboti arī citu IKP rādītāju un atsevišķu nozaru aprēķina metodes iepriekšējā gada cenās, piemēram:

- a) Ārpustirgus izlaide (P.13) tiek deflēta, izmantojot izmaksu summas metodi – produkta cenu indekss tiek aprēķināts nodeflējot atsevišķi izlaides komponentes (starppatēriņu pa produktiem, darba algu, pamatkapitāla patēriņu). Līdzīgs princips tiek piemērots arī atsevišķām tirgus izlaides (P.11) nozarēm, kurām nav pieejami apjoma vai cenu rādītāji.
- b) Izglītības un veselības nozaru izlaides aprēķinam iepriekšējā gada cenās tika izstrādāta un

³ <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-manuals-and-guidelines/-/ks-gq-14-005>

ieviesta izlaides indikatora metode.

- c) Importa un eksporta aprēķinā iepriekšējā gada cenās ir ieviesti papildus datu avoti un deflēšana tiek veikta detalizētākā produktu un valstu griezuma līmenī nekā iepriekš. Reeksports tiek deflēts ar importa cenu indeksiem.

Ikgadējie IKP aprēķini, kas balstīti uz gada datu avotiem, iepriekšējā gada cenās arī turpmāk tiks aprēķināti, izmantojot piedāvājuma un izlietojuma tabulu ietvaru, kas ļauj īstenot divkāršo deflāciju.

CSP ir ieplānojusi tuvāko divu gadu laikā izstrādāt publiski pieejamu Cenu un apjomu uzskaites avotu un metožu aprakstu.

3. Ikgadējā rutīnas revīzija

Papildus tika veiktas arī ikgadējās rutīnas revīzijas. 2021. gada sākotnējais novērtējums no ceturkšņa datu avotiem tika revidēts, izmantojot novērtējumu no gada datu avotiem. 2021. gads ekonomikā iezīmējās kā otrais Covid-19 pandēmijas gads, kas raksturīgs ar ievērojamu valsts budžeta līdzekļu piešķiršanu un izlietojumu Covid-19 izplatības mazināšanai un ekonomikas atlabšanai. Ņemot vērā Covid-19 krīzes ienesto nenoteiktību ekonomikas attīstībā, IKP un tā agregātu revīziju apjoms ir lielāks nekā iepriekšējos gados.

2019. un 2020. gadam, saņemot precizētu informāciju no datu avotiem, tika revidēts lauksaimniecības nozares starppatēriņš, integrēti IKP piedāvājuma–izlietojuma tabulu rezultāti, kā arī 2020. gadam tika veikta eksporta un importa datu revīzija, balstoties uz revidētiem maksājumu bilances datiem (skat. 4. tabulā attēlotās ikgadējās rutīnas revīzijas ietekmes uz IKP rādītājiem).

4. tabula. Ikgadējās rutīnas revīzijas ietekme uz IKP rādītājiem 2019. – 2020. gadam, faktiskajās cenās, miljonos EUR

Rādītājs	2019	2020
Izlaide	+5,9	-89,5
Starppatēriņš	+111,7	+66,1
Bruto pievienotā vērtība	-105,8	-155,6
Mājsaimniecību galapatēriņa izdevumi	+18,1	-58,2
Vispārējās valdības galapatēriņa izdevumi	-18,1	-13,4
Bruto pamatkapitāla veidošana	-366,7	-250,4
Krājumu pārmaiņas	+260,9	+54,4
Preču un pakalpojumu eksports	-	+146,0
Preču un pakalpojumu imports	-	+34,1
Darba ņēmēju atalgojums	-	-95,3
Bruto ienesa un bruto jauktais ienākums	-105,8	-60,3
Iekšzemes kopprodukts	-105,8	-155,6

Ņemot vērā, ka tika iegūts jauns 2021. gada IKP novērtējums no gada datu avotiem, tika pārskatīts arī 2022. gada IKP novērtējums, kurš iegūts izmantojot īstermiņa (ceturkšņa) datu avotus.